

**עצירת דם, בענין לנקות פצע con yodo o microdacyn
שו"ע שכח' סכ"ט**

- שו"ע ומשנ"ב.
- אור לציון (ח"ב פל"ו אות ז').
- ארחות שבת (ח"ב עמ' שב' אות קעד' קעה' עם הערות).

**שבירת עצמות ועצם שיצאה ממקומו
שו"ע סי' שכח' ס"ל וסמ"ז**

- שו"ע ומשנ"ב על סעיף ל'.
- שו"ע ומשנ"ב על סעיף מז'.
- עיין בספר רפואת השבת (החדש של משפחת tussie) עמ' 114-121, לראות רק lo subrayado, שם מבאר מה נחשב סכנת אבר ומה חולה שיש בו סכנה, ומה לא נכלל אפי' כסכנת אבר.

**תלישת צפורן וציצין שפירשו
שו"ע סי' שכח' סל"א**

- שו"ע ומשנ"ב.
- אם דין זה שהותר רק אם הוא כלפי מעלה, נאמר רק בציצין או גם בציפורנים, ובדין אם כשנתלש רובו ויש בו צער האם מותר לחתוך את כולה או רק החלק התלוש
- ארחות שבת (ח"א עמ' תסח' אות ה' ובהערה אות ח').
- שש"כ (פ"ט סעיף ס').

שן מדולדל

- שבט הלוי (ח"ה סי' לט' אות ד').

**לגימות של חומץ או משקה חריף על שן כואבת
שו"ע סי' שכח' סל"ב**

- שו"ע ומשנ"ב.

- פסקי תשובות (אות נז').

גונח יונק כלאחר יד שו"ע סי' שכח' סל"ג

- ההערה לסעיף ל"ג-לה': להוציא חלב מבהמה או מאשה, אם הוא לתוך כוס הוא איסור דאורייתא משום מפרק שהוא תולדה דדש, ואם החלב הולך לאיבוד (כגון ע"ג קרקע או שיש בכוס סבון וכדומה שמפסיד את החלב) אסור מדרבנן.

- שו"ע ומשנ"ב.

אם מותר לאשה להוציא חלב לתוך הכוס כדי לינוק את בנה שו"ע סי' שכח' סל"ד.

- שו"ע ומשנ"ב.

- כל דברי השו"ע מדובר באופן שהתינוק יכול לאכול מאימו, ולכן אסור מדאורייתא להוציא חלב לתוך הכוס, וזה ודאי עכ"פ בזמנם שאם התינוק אינו רוצה לאכול מאימו, שיכול אימו להוציא חלב לתוך הכוס כדי לתת לתינוק משום פיקוח נפש, ויש לעיין בזמננו שיש תחליפי מזון (formula) באופן שאין התינוק יודע לאכול מאימו או שאינו וכדומה, האם מותר לאישה להוציא חלב לתוך הכוס ולתת לו, או כיון שמצוי תחליפי מזון כבר לא חשיב פיקוח נפש ואסור לתת לו.

- שש"כ (פל"ו סכ"ב ובהערה סז' מתחילה עד "ועיין להלן").

- אור לציון (פל"ו תשובה ח', עם ההערה).

מותר לאישה לקלח מהחלב כדי שיאחז התינוק ויניק שו"ע סי' שכח' סל"ה

- שו"ע משנ"ב ושער הציון.

סממנים כדי להעביר ריח רע שו"ע סי' שכח' סל"ו

- שו"ע ומשנ"ב.

- וצ"ע דאם דרכן היה להשתמש גם כדי להעביר ריח הפה ולא משום רפואה, א"כ חשיב מאכל בריאים ומותר אפי' לרפואה? וי"ל שלא היה דרכם להתשמש לריח הפה אלא בעיקר היה לרפואה וחשיב מאכל חולים ולא מאכל בריאים, ולכן רק אם מתכוין לריח הפה ולא לרפואה מותר.

- פסקי תשובות (אות ס').

תשובה. אין צריך להכשיר את הכלים שבישל בהם הנכרי לצורך חולה שאין בו סכנה.

ו. שאלה. האם מותר למרוח לתינוק או לחולה משחה בשבת.

תשובה. אין למרוח משחה לתינוק או לחולה בשבת, ובמקום שיש צער לתינוק או לחולה, יתן את המשחה במקום הצריך בלי מריחה.

ז. שאלה. האם מותר לשים אבקה או יוד על פצע בשבת.

תשובה. אבקה לעצירת הדם מותר ליתנה על פצע בשבת, אך יוד אין לשים אלא לילד, או לחולה שנפל למשכב, או בפצע הנמצא במקום פנימי, כגון מן השיניים ולפנים.

ח. שאלה. האם מותר לאשה להוציא חלב מדדיה לתוך כלי כדי להשקותו לתינוקה בשבת.

תשובה. אם אין חלב או תחליף אחר לתינוק אלא זה, מותר להוציא בכל אופן, ואם יש אפשרות להביא לתינוק חלב או תחליף מזון אחר, אין להתיר להוציא את החלב, אלא על ידי נכריה בלבד.

להעמיד הדם, אבל לא בחומץ, מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה. מוכח שלהעמיד הדם אינו רפואה ומותר. אבל לשים יוד על פצע בשבת, מכיון שמלבד שהיוד מונע זיהום הוא ג"כ מרפא את המכה, יש בו משום איסור רפואה, ואינו מותר אלא לחולה שנפל למשכב, כמבואר בשו"ע ריש סימן שכ"ח ע"ש, וכן לקטן שדינו כחולה (וכמו שנתבאר לעיל בבאורים לתשובה ד' ע"ש). ואם הפצע במקום פנימי הוי מכה של חלל, ויש בזה ספק סכנה, וודאי שמותר בשבת, וכמבואר בשו"ע שם סעיף ג', ע"ש.

ז. בהוצאת חלב מאדם יש איסור משום מפרק מדאורייתא, וכמבואר באו"ז ח"ב סימן נ"ח. וכן כתב בפרמ"ג בסימן שכ"ח סעיף ל"ה, וראה גם בבאה"ל שם ד"ה ותניק שהוכיח כן בשם כמה ראשונים, וכן כתב בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף ל"ד, לא תיקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה ותניק את בנה. ולכן במקום שאין אפשרות שהאשה תניק את בנה בעצמה, אם אפשר לתת לתינוק תחליפים אחרים, אין להתיר להוציא חלב מדדיה כדי להאכילו. ורק באופן שאין תחליף אחר, או שאין התינוק יכול לקבל תחליף אחר, דחשיב מקום סכנה, מותר להוציא בכל אופן. ואמנם החזו"א בסימן נ"ט ס"ק ג' כתב שאף במקום שיש דברים אחרים להאכילו, מ"מ לגבי חלב מסוכן הוא, שאף שיכול לאכול דברים אחרים, מ"מ אם לא ישתה חלב יכול

ס"ק ס"ג שמ"מ הכלי צריך הכשר, ע"ש. אך דעת מרן בב"י יו"ד סוף סימן קי"ג להתיר אף לבריא לאוכלו במוצ"ש, ובודאי שאין צריך הכשר, וכן כתב הרמ"א שם בסעיף ט"ז, ע"ש, ואף המ"ב בסימן שי"ח ס"ק י"ד כתב להתיר אף לבריא באכילה, וצ"ע שסותר למש"כ בסימן שכ"ח. ומ"מ להלכה קי"ל כדברי מרן, שהתיר אף באכילה, ובודאי שאין צריך להכשיר את הכלי. ואעפ"י שכמה אחרונים החמירו בזה (ראה ט"ז ופר"ח ביו"ד שם וברכ"י וכנה"ג בסימן שי"ח), מ"מ כיון שכן דעת מרן ואין כאן אלא חשש דרבנן, יש להורות להתיר כדברי מרן.

י. המנהג שלא למרוח משחה בשבת משום חשש ממרח, וראה בשו"ע סימן שכ"ח סעיף כ"ה ובאחרונים שם, ורק במקום צער יש להקל לשים את המשחה בלי מריחה, אעפ"י שאח"כ יתמרח מאליה (ע"י הידוק הבגדים וכדומה), כיון שאין הוא עושה את המירוח, ובכל אופן יכול לערב את המשחה עם מים או שמן עד שתהא דלילה וליתנה במקום הצריך. אם הדבר מועיל בכך, ואין בזה משום לש, וכמו שנתבאר לעיל בפרק ל"ג בבאורים לתשובה ז', ע"ש.

ז. לשים אבקה לעצירת הדם מותר, משום שאינו נחשב רפואה, אלא שמקריש את הדם, ומונע את נוזילת הדם, ודמי למה שכתב בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף כ"ט, מי שניגפה ידו או רגלו, צומתה ביין כדי

[אף באופן שאינו מורח את המשחה ואין בו חשש מלאכת ממרח] משום גזירת שחיקת סממנין.

• קעז. מותר לרחוץ את הפצע במים ובסבון נוזלי^{רל} על מנת למנוע היווצרות זיהום.

קעה. לענין חיטוי פצע ביוז, פולידין וכיוצ"ב ראה הערה^{רל}.

קעו. כאשר מנקה את הפצע במים ובסבון נוזלי יש להזהר מסחיטת ספוג או צמר גפן וכיוצ"ב.

חבישת פצע

קעז. מותר לחבוש פצע בתחבושת או ברטיה בלי ליתן בהם משחה או תרופה אחרת משום שעצם התחבושת אינה מרפאה אלא רק מונעת את הפצע מלהזדהם^{רל}.

קעה. מותר לקרוע עטיפת תחבושת ולחבוש את הפצע, ובלבד שיזהר שלא לקשור את קצות התחבושת בקשר של קיימא^{רל}, וכן יזהר שלא להדביק את קצה התחבושת על ידי סרט הדבקה [פלסטר] משום שיש בהדבקה זו איסור תופר וכמבואר בפרק י"א סעיף ל"ד^{רמ}.

• רלו. עיין לעיל פרק י"ז סעיף כ"ז והערה מ' לענין השימוש בסבון נוזלי. לכו' נראה שהיוד הוא כשאר סממנין שנתנתם על הפצע מרפאה אותו, ויש בזה גזרת שחיקת סממנים, וכן שמענו מהגרי"ש אלישיב שליט"א. ודעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספר שש"כ פל"ה הערה י"ז שמותר להשתמש ביוז כיון שכל עניינו להגן מזיהום והוי כרטיה בלי משחה הניתנת רק על מנת לשמר את הפצע. ולכאורה צ"ע דכיון שהפצע כבר קיים וסממני היוד מביאים לרפואתו, א"כ מסתבר שאין לחלק באופן הרפואה שלהם, והרבה תרופות עניינן להשמיד את החידקים שבפצע. וכן כתב מו"ר הגר"ש אויערבאך שליט"א דלכאורה פשוט דבסממנים ממש ה"ז בכלל הגזירה. •

רלח. עיין סי' שכ"ח סעיף כ"ג, כ"ד.

רלט. עיין לעיל פרק י' בדיני קשר של קיימא. וגם אם יקשור את קצות התחבושת בעניבה ע"ג קשר מ"מ מצוי שאין מתירים את קשרי התחבושת אלא גוזרים אותה, באופן שהקשר נשאר לעולם, ולכאורה יש בזה חשש של קשר של קיימא, עיין פרק י' סעיף כ"ב [ועיין שם סעיף י"ד דמחמירין דעניבה ע"ג קשר דינה כקשר].

רמ. עיי"ש שהבאנו את המחלוקת בין הפוסקים בדין תפירה שאינה של קיימא, ולכן אף באופן שעתיד הוא להסיר את האגד מן התחבושת הרי זה שנוי במחלוקת הפוסקים הנ"ל, ומלבד זה הרגילות היא שאין מסירים את האגד מהתחבושת לגמרי אלא הוא נשאר מחובר בה ולכן אין זה בגדר תפירה לזמן ואסור.

1. Brazo, pierna

a. Fractura de brazo, pierna, dedo

Una fractura de un dedo, un brazo o una pierna de una persona sana no necesariamente causaría daño permanente o pérdida de funcionalidad de la extremidad lesionada.⁸

Sin embargo, en algunos casos, debido a la naturaleza de la fractura, un retraso en el tratamiento podría poner en riesgo la extremidad (por ejemplo, un hueso en la pierna podría no soldar adecuadamente y podría resultar en una cojera permanente, un hueso en la mano podría no estar colocado correctamente y puede provocar un dedo rígido permanente). En otros casos (por ejemplo, una fractura expuesta), puede existir un riesgo de infección, que debe considerarse un riesgo Potencialmente Mortal.

Debido a que es muy difícil para cualquier persona que no sea un médico profesional evaluar correctamente el riesgo, es preferible que un no Judío conduzca al hospital, y haga lo necesario.⁹

Si uno necesita un yeso, debe esperar hasta después de Shabat para que se lo pongan.¹⁰ Si el médico aconseja no esperar hasta

⁸ עיין בערוך השלחן (סי' שכ"ח, סעי' מ') וז"ל: דינים אלו תלויים כפי טבעי בני אדם לכן א"א לפ' סוק בהן הלכה קבועה, ותלוי באמירת הרופאים וכו'. וכמדומני שגם עתה מחזיקים זה לסכנה ולכן אם יארע ח"ו כזה ידרשו מרופאים ויעשו כדבר ריהם, עכ"ל.
⁹ עיין בשו"ת שכט הלוי (ח"ו, סי' כ"ה) שכתב דלפעמים מחללים על לא דבר ועוקרים הלכות ברורות, מפני שיש מיני שברים שאין בהם סכנת נפשות, ולא סכנת אבר, ולא חולה כל גופו, ובכזה"ג אסור לעבור אפי' על איסור דרב' בן (מלבד לעשות תחבושת פשוטה, שהוא בכלל

היתר חזרת העצם המבואר בסעי' מ"ז). ולפע"מ מים יש מין שבר שיש בו חשש סכנת אבר ומ"מ אינו מותר לחלל עליה אלא איסורי דרבנן. ולפ"ע עמים יש מין שבר שיש בו חשש סכנת נפשות שאז מותר לחלל אף על איסורי דאורייתא. ולכן העצה הנכונה הוא שבכל אופן יעשה ע"י עכ"ם, ושיהיה בלי דיווח ואיחור (שאם באמת יש שם חשש של פיקוח נפש, גם כזה מותר ע"י עכ"ם) היכא שאין שם דיווח, עיי"ש ובמש"כ בפרק ג' הע' 37, 38. עכ"ל.

¹⁰ דלא יזיק לו אם ימתין עד לאחר שבת, וגם על ידי עשייתו עוברים לכאורה על מלאכת בונה

después de Shabat, por temor a que el hueso corra el riesgo de que no suelde correctamente, un médico no Judío puede poner el yeso en Shabat.

Nota: Las siguientes fracturas deben considerarse posibles emergencias potencialmente mortales:¹¹

- Muslo. Una lesión en el hueso del muslo (es decir, el fémur, el hueso superior largo de la pierna) puede causar hemorragia interna y debe considerarse potencialmente mortal (ver página 104).
- Codo. Un codo ^{roto} fracturado puede causar problemas circulatorios y debe considerarse como potencialmente mortal (ver página 213).
- Fractura Expuesta. Una fractura expuesta, que sobresale a través de la piel, puede causar infección y debe considerarse como potencialmente mortal (consultar página 212).¹²
- Dedo Cercenado. Un dedo cercenado está en riesgo de infección, lo que ^{amputado} podría desarrollar complicaciones potencialmente mortales. Debe tratarse como una emergencia que peligra la vida.¹³

¹² ראה שולחן שלמה (ערכי רפואה ח"א, עמוד קפ"ב). ולענין מכה או שבר של גב היד או גב הרגל ראה פרק ג', הע' 116.
¹³ כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (כ"י, הובא בשולחן שלמה ערכי רפואה, ח"ב, עמוד קכ"ט) כזה"ל: לענין אדם שנחתכה חתיכה מאצבעו, הרי שאם יש ספק סכ"נ ודאי מותר לעשות כל מאי דבעי לרפואתו וכו', אך חושבני דאם נקטעה האצבע יש חשש של זיהום (infección) ומותר לתפרו, וכו'. ובמקום אחר (הובא שם, בהערה ב') כתב כזה"ל: נלע"ד דיתכן שמותר לחבר את היד או אפי' אצבע גם בשבת כיון שבלאו הכי צריכים לחלל שבת למנוע סכנה של זיהום וכדומה, לכן דינו כחולה שיש בו סכנה, שהיבים להציל אותו

או מכה בפטיש ועוד איסורי דאורייתא. וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א (זצ"ל) (ספר חוט שני, ח"ד, עמ' קפ"ד) וז"ל: עשיית גבס (yeso) בשבת וכו' במקום שאינו פיקוח נפש, יש בזה כמה מלאכות דאורייתא, ועל כן אסור לעשות גבס אף בסכנת אבר, ועיי' גוי מותר, עכ"ל. ומש"כ עיי' גוי מותר, נר' דר"ל במקום סכנת אבר או עכ"פ בנפל מזה למשכב, דהרי מבואר שלא התירו אמירה לעכו"ם באיסור דאורייתא אלא בסכנת אבר או בנפל למשכב, וגם זה דוקא כשצריך לאותו טיפול בשבת, כמבואר בשו"ע (סי' שכ"ח, סעי' ד'). ועיי' מש"כ בפרק ג' הע' 55.
¹¹ עיי' במ"ב (סי' שכ"ח, ס"ק מ"ט), ובערוך הש"ל (שם, סעי' י"ח).

b. Hueso dislocado

Un hueso dislocado no es poco frecuente, especialmente en caso de un niño, y especialmente en el codo (cuya dislocación a menudo ocurre cuando se levanta al niño jalándolo de la muñeca). El tratamiento requiere que el médico manipule el hueso dislocado para acomodarlo nuevamente en su lugar, lo que implica traspasar un *issur d'rabbanan*.¹⁴

En muchos casos, particularmente si el nervio pudiese estar comprometido, si esperara hasta después de Shabat para que manipulen el hueso de vuelta a su lugar, podría existir un posible riesgo para la extremidad. Dado que la extremidad no está definitivamente en riesgo, si es posible caminar hasta un médico, uno debe hacerlo.¹⁵ De lo contrario, se puede pedirle a un no Judío que lleve al paciente a un médico no Judío.¹⁶ Se puede pedirle a un médico o profesional médico no Judío que manipule el hueso nuevamente dentro de su cavidad en Shabat.

Si un médico no Judío no está disponible, se puede considerar una dislocación como una Extremidad en Riesgo, y un médico

ושפשוף) משום רפואה, הא דבר שאין דרכו לרפאות בסממנים מותר כמבואר להדיא בשו"ע (סעי' מ"ג), ובשו"ע הרב (סעי' מ"ה). ומצאנו תי קושיא זו בקצות השולחן (סי' קל"ח, בבדי השלחן סי' ק"ח) ותיירץ ע"ד שביאר הרמב"ן (בע"ז, כ"ח ע"א), ולא התיירץ מי שנתפרק ידו לשפשוף הרבה בצונן, אע"פ שאין בזה רפואה ע"י סממנים, כיון שאפשר לו להתרפאות ע"י שירחיק בצונן דרכו.

¹⁵ ראה פרק ג' הע' 57 ובפנים שם, ושם הע' 116 בסוף. (ומלבד מזה הנה דעת מ"א, מובא במ"ב סי' שכ"ח סי' קמ"ה, הוא שמן הסתם לא נחשב סכנת אבר).

¹⁶ ראה הע' 7, לעיל.

מסכנה באותו טיפול טוב כדרך שרגילים לעשות בימות החול, הואיל וגם מה שמטפלים בו עכשיו הוא גם כן למנוע סכנה, ואף שע"י זה מרבים יותר במלאכות מ"מ כל מה שהרופא עושה הוא בגדר של פיקוח נפש, עכ"ל.

¹⁴ כתוב בשו"ע (סי' שכ"ח, סעי' ל') וז"ל: מי שנתפרק ידו או רגלו ממקומו, לא ישפשוף הרבה בצונן, שזהו רפואתו, וכו'. ופי' שם המ"ב, דהיינו שיצא העצם מפרק שלו. ועי' במ"ב שם, (סי' קמ"ה). ובשו"ע הרב (סי' שכ"ח, סעי' נ"ב) כתוב בזה"ל: עצם שיצא ממקומו אסור להחזירו מפני שדומה לבונה, ועוד שכל רפואה אסורה, ואפי' לשפשוף הרבה בצונן אסור וכו', עכ"ל. ויש כאן תמיה גדולה: איך אסור (החזרת העצם,

Judío puede manipularlo nuevamente de vuelta a su lugar sin un *shinui*.¹⁷

Sin embargo, si el médico determina que no hay riesgo en esperar hasta después de Shabat (por ejemplo, si se trata de un "codo de niñera", el cual puede inmovilizar por un corto tiempo hasta que termine Shabat), el médico Judío no debe manipularlo hasta después de Shabat. Sin embargo, si la víctima es un niño o está incapacitado,¹⁸ y tiene mucho dolor, el médico Judío puede apoyarse en la opinión indulgente de algunos Poskim y manipularlo de nuevo a su lugar sin un *shinui*, aunque la extremidad no esté en riesgo.¹⁹

2. Oído

El oído contiene un tímpano, que puede romperse por un fuerte estallido, una infección o por un objeto introducido en el oído. Este tipo de lesión no causaría la pérdida del oído, pero podría dañar el tímpano y provocar una pérdida permanente de la audición en ese oído. Alguien que sufra una lesión o enfermedad que pueda causar pérdida auditiva estaría en la categoría de Extremidad en Riesgo, y todas las indulgencias le serían aplicables.²⁰

להחזירו למקומו אח"כ, לכן יש לסמוך להקל, עכ"ל. שוב ראיתי בספר מדרוך הלכתי (פרק ו', סי' ק"ג) שכתב כן ע"פ הוראת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שיותר (מן הסתם) להחזיר עצם שנתפרקה מחיבורה כיון שיש בכך משום סכנת אבר.

¹⁸ ראה פרק ב', הע' 11, 3, ובפנים שם.

¹⁹ חיי אדם (כלל ס"ט, סי' י"ב) הובא לעיל פרק ב', הע' 30.

²⁰ עי' בשו"ת חות יאיר (סי' קפ"ג) מש"כ בענין חיתוך בשר האוזן שמבחוץ וז"ל: אין לומר דחסי רון אוזן לא מקרי סכנת אבר, מאחר דלא תלי בו חוש - שהרי הוא אחד מראשי אברים שהעבד יוצא בו לחירות. ומ"מ י"ל שאני התם שחבל בו האדון, ועוד דמקנסא לא ילפינן, עכ"ל. משמע לכאורה

¹⁷ כתוב בשו"ע (סי' שכ"ח, סעי' מ"ו) וז"ל: עצם שיצא ממקומו, מחזירין אותו. וכתב במ"ב (שם, סי' קמ"ה) המ"א חולק ע"ז וס"ל דעצם הנשמט ממקומו אסור להחזירו דאפילו לשפשוף הרבה בצור גן אסרו וכו' (ראה הע' 14 לעיל בסמוך). ובספר שלחן עצי שטים חולק על המ"א וכתב דכל שיצא ממקומו לגמרי חשיב סכנת אבר כמו נשבר אם לא יחזירו מיד ושרי להחזיר אפילו ע"י ישראל וכו'. ואף להמ"א, אם הרופא אומר שיוכל לבוא לידי סכנת אבר, מותר למשוך ולהחזירו למקומו כדרך שעושה בחול, עכ"ל. וכתבו כאן שמן הסתם יש סכנת אבר, דכן שמענו מכמה רופאים. וכן משמע מדעת תורה (סעי' מ"ו) וז"ל: והנה לפי הידוע יש חשש שאם לא יחזירוהו למקומו יתנפץ ויהי קשה

Nota: Si uno se cae de cabeza o recibe un golpe en la cabeza y sale sangre o líquido acuoso del oído, puede haber una lesión en el cráneo que podría poner en peligro la vida. En tales casos, la situación debe considerarse como una emergencia médica potencialmente mortal. (ver página 237.)

3. Ojo

Las lesiones o enfermedades del ojo, que pueden afectar permanentemente la visión, se consideran Extremidades en Riesgo.²¹ Algunos Poskim opinan que las lesiones o enfermedades que podrían provocar ceguera se tratan halájicamente como una lesión potencialmente mortal. Según esta última opinión, si un no Judío no está disponible de inmediato, un Judío puede transportar a la víctima a una sala de emergencias.²²

איזה מחלה או אזהרה מכה שבעיניו משפיעה ללב
הוא"ל לכל המחלות ספק מקור נפש שמחללים עליו
את השבת, עכ"ל.

שוב ראיתי בשולחן שלמה (סי' שכ"ח, הערה ל"ח) שכתוב בשם הגרש"ז איערבאך זצ"ל בזה"ל: וא"ל מן ווללה"ה גבי אחד שנקרעה לו רישתית (retina desprendida) של עין אחד ורופא אומר שכדי להציל את העין מעוררין צריך לנסות לבית החולים מיד, אפי' אם אין שם זיהום (infección), וגם עין אחת תשאר בכל גוונא. וגר' דטע"ז מו' הוא דכיון דחז"ל תלו עינא בליבא, אף אם אין הדבר נר' כיום לרופא מ"מ חיישין לדברי חכמים. וגם הוסיף מרן זצ"ל דכיום סבורים הרופאים שכל סכנת אבר היו חולה שיש בו סכנה, עכ"ל.

עיון עוד בשו"ת צ"ץ אליעזר (ח"ח, סי' ט"ו, פ"י, ס"ק י"ד), שצדד להתיר לחלל שבת היכא שיש סכנת עוררין בשני עינים, ומביא ההגהות חכמת שלמה (על השו"ע, סי' שכ"ח, סעי' מ"ו) שדן בזה וכתב שהיות ובסכנת נפשות התירה התורה לחלל שבת מטעם שמוטב לחלל שבת אחת כדי שישמור

דעכ"פ חולי שיש בו חסרון בעצם חוש השמיעה הרי חסרון אבר, ולמעשה צ"ע.

²¹ שמענו מאת מרן הגר"ש אלישיב שליט"א (צ"ל) שמחלה הגורם לסכנת העין או סכנת עוררין כגון הפרדת רישתית (retina desprendida), היות שלפי דעת הרופאים אין במחלה זו חשש סכנת נפשות - אין מחללין עליו את השבת. והסי' ביר שאין זה שייך לשורייני דעינא באובנתא דלוי בא תלו (המובא בגמ' ע"ז, דף כ"ח ע"ב), מכיון שאנו רואים שאין בזה סכנת נפש אפילו באחד מני אלף. וראה הע' הבאה. וכעין זה שמענו מבעל שבט הלוי שליט"א (צ"ל).

²² שמענו מהגרש"ז איערבאך זצ"ל שכל סכנה להעין דינא כסכנת נפשות. והטעם הוא משום דאיתא במס' עבודה זרה (דף כ"ח ע"ב) שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו. (פי' שהחושש בעיניו או בעינו, ויש אחד מן הסימנים שכתוב בגמ' שם מחללין עליו את השבת, מפני שחולי זה מקושר ללב ויש בו סכנת נפשות). ומובא להלכה בשו"ע (סי' שכ"ח, סעי' ט'). והיות שאין הרופאים יודעים

a. Lesión en el ojo

Cualquier lesión en el ojo por un objeto (como una pelota o un puño), que parece ser grave, o que se acompaña de una pérdida de visión, se consideraría (al menos) como una Extremidad en Riesgo.

Si no hay pérdida de visión y la lesión no parece ser grave, se debe esperar hasta después de Shabat para ver a un oftalmólogo.

Los productos químicos, tales como ácidos, limpiadores de drenaje, cloro y otras soluciones de limpieza, pueden causar quemaduras graves, o incluso ceguera, si entran en contacto con los ojos. Se considera (al menos) Extremidad en Riesgo.

Cualquier corte en el ojo, incluido el párpado, puede ser grave y provocar ceguera. Se considera que dicha situación médica es (al menos) de Extremidad en Riesgo.

b. Enfermedad ocular

El glaucoma es una enfermedad ocular grave en la que la presión del líquido intraocular en el ojo es demasiado alta. Cuando esta

אפי' לסניף בעלמא. ועל זה שהרופאים אומרים ע"פ דברי הפוסקים שיש בזה סכנת נפשות, כתב שבט הלוי (שם) שלמעשה צ"ע"ג להקל כיון שאנו לא בקיאים בזה. ולכן יש לשאול ברופאים ע"פ ידיעתם בהמצאות אם סוג מחלה זאת יכול לגרום סכנת נפשות. (והנה על פי רוב יאמרו לך הרופאים שאין בזה חשש סכנת נפשות).

ולדינא כיון שבכל סכנה לעין יש ספיקא דינא אי הוי פק"נ, ולפי דעת הגרש"ז איערבאך זצ"ל דינו כפק"נ, אפשר שיש לדון בו כספק פק"נ ולה' חיר אפי' איסור דאורייתא ע"י ישראל היכא שאי אפשר לעשותו ע"י עכו"ם בלי איחור. כן פסק להקל בחזון עובדיה עמ' רלה אות ה'.

שבתות הרבה, כל שכן בסמיות עיניים שמפניה ית' בטל מחלמוד תורה ומכמה מצוות. והציץ אליעזר מצרף עוד ב' צירופים. א, שלפי המאירי כל סכנת אבר דינו כסכנת נפשות (ע' לעיל בפרק זה הע' 2). ב, לדברי הרופאים כל סכנת אבר יכול להת' פשט ע"י הרעלה להיות סכנה לכל הגוף, עכ"ל (ע' לעיל בפרק זה הע' 4). ולענ"ד קשה לנו לס' מוך על הג"ל ולהקל. דאין לסמוך להלכה למעשה על סברת החכמת שלמה מכיון שהחכמת שלמה בעצמו כתב בסוף דלמעשה לא מלאו לבו להקל, (ועי' עוד בשו"ת שבט הלוי, ח"ח סי' ע"ג, שהר"ב בה לתמוה על סברותיו). וגם מה שמביא מדעת המאירי, הלא לא מצינו שום פוסק שמביא שיטתו

presión no se controla adecuadamente, puede producirse *pérdida* de visión y, en el peor de los casos, ceguera. Por lo tanto, un paciente que necesita medicamentos o tratamiento para glaucoma se le permiten todas las indulgencias de Extremidad en Riesgo, a menos que un médico le indique que no hay riesgo de esperar hasta después de Shabat (consultar página 102).²¹

c. Infección ocular

Se considera que una infección ocular grave es (al menos) Extremidad en Riesgo, porque la infección puede poner en peligro la vista (o incluso poner en peligro la vida). Los síntomas de infección severa son dolor punzante, hinchazón y/o disminución de la visión (ver página 222).²¹

4. Diente

Algunos Poskim escriben que una lesión que resultará en la pérdida de un diente no recibe las indulgencias de Extremidad en Riesgo.²⁴

שכתב שאפי' אם ישאר האבר חלש כל ימיו ולא יהא ראוי למלאכתו כדרך העולם, כגון שהיה לא תפעל כראוי כל זה נכלל בהיתר לסכנת אבר, ולפי סברה זו במצב שהסכנה השני יגרוע למיעוט ביטול לת השוהה, שאינו יכול לאכול כדרך העולם, ודאי נחשב כסכנת אבר. ואפשר שיש לדון בזה, וצ"ע. אכן בשו"ת שבת הלוי (ח"ח, סי' צ"ב) כתוב בזה"ל: הדברים פשוטים דודאי אין בזה סכנת אבר - דשנים אינם בנדר אבה האדם - כמבואר במשנתנו פ"א מ"ח דאחלה וכו' ולהחזירו פשיטא מאד דאין להתיר אפילו איסור דרבנן כיון שהסכנה שן אינו שום גרם בחיות האדם ובריאותו, ובפרט הדיוט דאפשר להתליף תועלת השן בשן תותבת (diente postizo) וכו"ל, עכ"ל. ולכאורה יוצא לנו דעכשיו הלוי ס"ל דהנצי"ב דאין לנו היתר סכנת אבר בשן, אבל לא מטעמים, דאילו לדעת הנצי"ב

²³ ראה פרק ב' הע' 6, שהבאנו מש"כ הגרש"י אויערבאך זצ"ל, וז"ל: לענ"ד הדבר פשוט שמותר לקחת תרופות אם הוא במצב כזה שאם לא יקח התרופות יחלה, דלמה נמתין עד שיחלה, עכ"ל. רכל שכן בנ"ד שאם לא יקח התרופות יהיה סכנה לאבר, ואפשר נמי לדון כספק פק"ב. ^{23.1} ראה הע' הקודמת, וה"ה כאן. ²⁴ עיין בספר מרומי שדה מהנצי"ב זצ"ל (ע"ז דף כ"ח ע"א, ד"ה החושש בשינוי) שדייק מהא דאיתא בגמ' שם, לא יגמע בהן את החומץ, ולא חשש הגמ' דילמא הוי סכנת אבר, ותי' דמוכרח מזה דהיתר של סכנת אבר הוא רק היכא שאינו יכול למלאות חסרונו, אבל כשחסרונו לו שן אחד עדיין משתלם מלאכתו הטחינה בשאר שיניו, ולכן סכנת שן לא נחשב סכנת אבר, עכ"ל. ולכאורה צ"ל דהנצי"ב אינו ס"ל כהקצות השלחן (הובא לעיל הע' 6)

En cualquier día que no sea Shabat, si un diente se cae, se puede salvarlo llevándolo inmediatamente a un dentista o sala de emergencias. Un dentista puede reposicionar el diente y pegarlo nuevamente en su lugar. Por lo general, un diente puede reinsertarse con éxito, si se realiza dentro de aproximadamente 30 minutos. Entre más tiempo esté el diente fuera de la boca, menos probable es que el dentista pueda replantar el diente con éxito.

En Shabat, dado que salvar un diente no se considera Extremidad en Riesgo, (según esta opinión) no se le permitiría pedirle a un no Judío que lo transporte, ni se le permitiría pedirle a un dentista no Judío que pegue su diente de nuevo en su lugar.

Sin embargo, (incluso de acuerdo con este punto de vista), uno puede volver a colocar el diente en su cavidad en Shabat y mantenerlo allí hasta después de Shabat. Sin embargo, uno no debe hacerlo el viernes por la noche, porque es peligroso dormir con un objeto suelto en la boca. Inmediatamente después de Shabat, debe ir a un dentista o a una sala de emergencias, donde aún podría existir la posibilidad de salvar el diente.^{25 *}

* Si se cae una tapadura/amalgama o una corona, si es que no se producirán pérdidas ni daños si espera hasta después de Shabat para arreglarlo, no podrá hacer que lo arreglen en Shabat. Sin embargo, si tiene tanto dolor (por ejemplo, la raíz está expuesta) que no puede funcionar normalmente, puede pedirle a un dentista no Judío que lo repare. (En este último caso, se considera que está incapacitado y, por lo tanto, puede pedirle a un no Judío que realice una acción que implique prohibiciones de la Torá; vea la página 49)

שדן אם ילפינו גדר סכנת אבר מראשי אברים שהעבד יוצא בו לחירות, די"ל שאני התם שהכל בו האדון, ועוד דמקנס לא ילפינו. ²⁵ להחזיר השן לתוך חור שלה בלי לחברו בדבק, ע"י שולחן שלמה (סי' שכ"ח, הערה י"ח) וז"ל, ולענין מי שנפלה לו שן וכו' השיב מרן (הגרש"י אויערבאך) וזלה"ה, בע"פ, דבכה"ג לא הוי בונה, דומיא דבית שנפלו ממנו כמה אבנים שמו-תר להחזירם למקומם, וה"נ הכא הוי תר ורק מני-

שפיר חשוב שן כאבר של אדם. וראיתי בספר רפואת השבת (עמוד קפ"ג) שתמה על שבת הלוי הנ"ל, דמה ענין זה לאהלות, התם קחשיב רק אברים שיש בהם עצם ולא קחשיב שאר אברים דאף לב, כבד, וכליות לא קחשיב התם, אבל לענין שבת ודאי חשיבי אבר. גם ראיתי באיזה ספר שכתב בפשטות דיש דין סכנת אבר בשן, שהרי הוא אחד מראשי אברים שהעבד יוצא בו לחירות. אמנם עיין בשו"ת חות יאיר (סי' קפ"ג)

B. LO QUE ESTÁ PERMITIDO

1. Está permitido tomar medicamentos, está permitido pedirle a un no-Judío
2. No es necesario un Shinui para anular un Issur D'rabbanan

En los casos de Extremidad en Riesgo, se nos dan (1) todas las indulgencias otorgadas a una persona Incapacitada, (2) más una indulgencia adicional (como se analizará ahora).²⁶

1. Está permitido tomar medicamentos, está permitido pedirle a un no-Judío

Así como una persona Incapacitada puede tomar medicamentos (ver página 55); y podemos pedirle a un no Judío que realice una acción prohibida de la Torá para él (ver página 51), lo mismo se aplica para alguien en la categoría de Extremidad en Riesgo.*

*Nota: Si el tratamiento o procedimiento para un paciente incapacitado (o incluso para un paciente con peligro de vida) puede retrasarse hasta después de Shabat sin afectar la condición del paciente, no podemos anular las prohibiciones de Shabat; lo mismo se aplica para alguien en la categoría de Extremidad en Riesgo.²⁷

ולענין שישנה זה ע"י אמירה לעכו"ם אחד שיאמר לעכו"ם שני, ע"י מש"כ בפרק א' הע' 24 דבכה"ג הו"ל שבות דשבות במקום הפסד גדול וכתוב במ"ב (ס' ש"ז, ס"ק כ"ד) שיכול לסמוך על אמירה לאמירה, אמנם ע"י מש"כ שם בפנים ובהע' 25 שאין לסמוך על זה בלי הוראת חכם. ודלא כהמאירי שהובאנו לעיל בהע' 2.

שו"ע (ס' שכ"ח, סעי' ד').

הו במקומו והחיבור נעשה מכת פלאי הבראה שברא הקב"ה בעולמו והניחו בטבע גוף האדם, שפיר שרי, ולכן אין חשש תוקע, ולא הוי מוקצה דיותר לטלטלו ולהחזירו למקומו, עכ"ל. אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"ח, ס' צ"ב) כתב דלדעתו יש בחזרת השן איסור תורה של בונה, וגם ע"י עכו"ם צדד לאסור דהוי שבות דאמירה במקום איסור תורה.

2. No es necesario un Shinui para anular un Issur D'rabbanan

A una persona en la categoría de Extremidad en Riesgo se le permite una indulgencia adicional: para una persona Incapacitada, el Judío mismo puede hacer un *issur d'rabbanan*, pero solo si el acto se realiza con un *shinui* (ver página 49). Sin embargo, para alguien en la categoría de Extremidad en Riesgo, un Judío (es decir, el paciente, su amigo, un familiar, un espectador Judío o un profesional médico Judío*) puede realizar el *issur d'rabbanan*,** incluso sin un *shinui*.²⁸

* Médico Judío: Preferiblemente se debería consultar a un médico no Judío o a un médico *Shomer Shabat* (que no realizará un *issur d'orayta* a menos que exista un riesgo que amenace la vida). Sin embargo, cuando se necesita atención médica inmediata, o si un médico no observante tiene más experiencia, se puede ir al médico Judío no observante en Shabat, pero no debe pedirle al médico que realice acciones prohibidas. Según algunos Poskim, se permite ir a un médico no observante en Shabat, incluso si el paciente indirectamente hace que el médico viole las prohibiciones de Shabat (por ejemplo, escribir información con fines de facturación), porque el médico lo hace por su propio interés (ver página 66).²⁹

Honorarios Profesionales: El médico profesional Judío puede aceptar una tarifa por los servicios que prestó. Dado que es una *mitzvá* proporcionar esos servicios en Shabat, no se lo penaliza. Siempre que sea posible, el profesional debe proporcionar un servicio médico adicional después de Shabat y cobrar una tarifa combinada.³⁰

***Issur d'orayta*: Algunos Poskim incluso permiten que el Judío realice un *issur d'orayta*, siempre que lo haga con *shinui*. En casos como estos, donde existe el riesgo de perder una extremidad, uno puede confiar en esta opinión indulgente.³¹

לאכה שאצל"ג בשבת במקום סכנת אבר.
29 ראה פרק ג', הע' 64 מש"כ בשם הגרש"י, אויערבאך וצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א, ס' ו') ובשולחן שלמה (ס' ש"ו, ס"ק כ').
30 ראה מש"כ בפרק ג', הע' 65 - 68.
31 ראה פרק ב', הע' 27, 28. וגדולה מזו כתוב בשולחן שלמה (ס' שכ"ח, ס"ק כ"ה), בסכנת אבר יש להקל באיסור דאורייתא ע"י שינוי (כנ"ל) לעשות ע"י ישראל - גם אם אפשר לט' רוח ולעשות ע"י נכרי.

28 דעה ג' בסי' שכ"ח, (סעי' י"ז), ועי' במ"ב (שם, ס"ק נ"ז) שדעה זו עיקר.
ולענין מלאכה שאינה צריכה לגופה - עיין מש"כ בפרק ב' הע' 19, ובהוספה שם (בסוף פרק ב'), דלחולה שאין בו סכנה אסור מלאכה שאצל"ג אפי' ע"י שינוי, אמנם בשביל סכנת אבר כתב בשולחן שלמה (ס' שכ"ח, ס"ק כ"ה אות ב') שהיות ויש מתירים איסור דאורייתא של ע"ז במי קום סכנת אבר, והיות דקי"ל שמלאכה שאצל"ג אינו אסור אלא מדרבנן, לכן אפשר נמי להקל במי

התולש שער או צמר בידיו

ג. התולש שער או צמר בידיו ולא בכלי הרי זה אסור מדרבנן, משום שמלאכה זו נעשית בדרך כלל בכלי וכאשר עושה אותה בידיו הרי זו גזירה כלאחר יד¹.

גזיזת צפרניים

ד. אסור לגזוז צפרניים בין בכלי ובין ביד, וכן אסור לכסוס צפרניו בשיניו משום איסור גוזז².

• צפורן שנתלשה בחלקה

ה. צפורן שהחלה להתלש ועדיין לא נתלשה לגמרי, או שגזז מערב שבת את צפורניו ונשארו קצוות תלויים, אם החלק התלוש הוא רוב הצפורן מותר להסירו בידיו אם הוא גורם לו צער, ואין לעשות זאת בכלי, ואם הקצה הבולט אינו רוב הצפורן אסור להסירו אפילו ביד ואפילו במקום צער³.

קצוות עור שנתלשו בחלקם

ו. קצוות עור שהחלו להתלש אסור להסירם אפילו כשעושה זאת ביד, ואף

דגם כאשר צריך שהעור יהיה בלי שער הרי זה בכלל עיקר תכלית מלאכת הגזיזה ולא רק כאשר צריך לשער להשתמש בו], גם הריב"ש סי' שצ"ד כותב דהגוזז למטרת יפוי העור הרי זו מלאכה הצריכה לגופה [והוסיף שדין זה נאמר אף לדעת התוס' שבת דף צד. הנוקטים דמלאכה הצריכה לגופה היינו מלאכה הנעשית לאותה תכלית שנעשתה במשכן, דמ"מ גם במשכן היתה גזיזה לצורך יפוי העור, והיינו בגזיזת השער מעורות התחשים], ועי' בה"ל סי' ש"מ ס"א ד"ה וחייב שהאריך בשיטות הראשונים בענין זה. ובמקרה שעושה את הגזיזה שלא למטרת שימוש בדבר הנגזז ולא למטרת יפוי הגוף, כגון בגזיזת צפרנים לצורך טבילה [כאופן שאין יפוי הגוף בגזיזה זו], הרי זה לכו"ע בגדר משאצל"ג, כ"כ הבה"ל שם.

ו. שבת דף צד: ועיין לקמן הערה י"א.

ז. שם, וש"ע סי' ש"מ ס"א. ומותר לנקות את הלכלוך שתחת הצפורן ובלבד שלא יגרור את הצפורן [בה"ל סי' קס"א ס"א ד"ה הוא].

ח. • שו"ע סי' שכ"ח סל"א. ואף שהשו"ע מביא מחלוקת רש"י ור"ת ומחמיר בכל אופן, היינו לגבי ציצין של עור, וכדלקמן סעיף ו', אבל בצפורן לא שייך חילוק בין כלפי מטה לכלפי מעלה, כ"כ בספר קצות השולחן סי' קמ"ג בבדה"ש אות ג', וכן משמע במאירי שבת דף צד: שכתב שהחילוק בין פירשו כלפי מטה לפירשו כלפי מעלה נאמר לגבי ציצין של עור. •

אבל מותר לקבץ את השערות המפוזרות ולתקנן ביד (קנא), וכן לקשרן בסרט או בקשת (קנב).

אין לסלסל את השערות בשום אופן, וגם אין להשתמש לצורך זה בגלילים המיוחדים לכך (קנג).

נט. מותר לרסס תכשיר נגד כינים במקום שאין ודאות שיהרוג אותם (קנד), כינים בשער אבל אל יוציא את הכינים מתוך השיער, ואפילו לא ביד, גזירה שמא יתלוש מן השיער (קנה).

מניקור וקוסמטיקה

ס. אסור ליטול את הצפורניים בשבת וביו"ט, הן במספריים הן בפצירה הן בכל כלי אחר (קנו), וגם לכרסם אותן בשיניים אסור (קנז). ואין לתלוש את רצועות העור הקטנות שנקלפו מסביב לצפורן, או בכל מקום אחר בגוף האדם, והן עודן מחוברות בקצותיהן, לא בכלי ולא ביד ואף לא בשיניים (קנח), ואין להסיר אפילו אותו החלק של העור שכבר נקלף (קנט). אבל צפורן שפרשה רובה, והיא קרובה להינתק, והדבר מצער, או עלול לצערו (קס) - מותר להסירה כולה (קס*), גם את החלק של הצפורן שטרם נותק, ביד או בשיניים (קסא), אבל לא בכלי (קסב).

נטילת
צפורניים
ורצועות עור

סא. אשה ששכחה ליטול את צפורניה מבעוד יום לפני לכתה למקוה כליל שבת או כליל יו"ט, תשאל שאלת חכם כדת מה לעשות, הן בנוגע לצפורניים של הידיים הן בנוגע לצפורניים של הרגליים (קסג).

סי' פו. (קנא) קצוה"ש סי' קמו בבדה"ש סוס"ק כא. (קנב) ע"ש בקצוה"ש ד"ה והנה יש. (קנג) שם בקצוה"ש; וע"ש שהוא מלמד זכות על האנשים הנוהגים לסלסל את פאותיהם בשבת, משום שאצל אלה שדרך שערותיהם לקבל סלסול, עומדות השערות בסלסולן מבעו"י, ואינם אלא מוסיפים קצת על סלסולן, ולית ביה משום בונה, ודומה קצת למה שמותר להוסיף על אוהל ארעי העשוי מע"ש. (קנד) סי' שטז סע' ט ובמ"ב ס"ק לח, ועי' בסוף הערה הבאה. (קנה) עיין כף החיים סי' שג ס"ק קיט בשם ס"ח, ואילו בסי' שטז ס"ק פו הוא מעתיק בשם א"ר בשם ס"ח לאיסור, וכנראה גירסה מוטעית היתה לפניו, ע"ש בס"ח, ולענין הריגת הכינה, דמותר משום שאינה פרה ורבה (שבת קז ב), עיין בענין זה (שלכאורה נראה בזמננו שהכינה כן פרה ורבה), בספר מכתב מאלהו מהגרא"א דסלר זצ"ל, בחלק ד עמ' 355 בהערה 4 שם, שהאריך לבאר הענין, ונקט להלכה, שיש לנו לאחוז בדין בשתי ידיים בין לחומרא ובין לקולא, וע"ש הטעם. (קנו) סי' שמ סע' א, ועיין שו"ת ח"ס או"ח סי' עא, דאסור מדאורייתא למוהל לתקן את הצפורן לצורך המילה, ומוטב לדחות המילה לאחר השבת. (קנז) שם במ"ב ס"ק א. (קנח) סי' שכח סע' לא ובמ"ב ס"ק צט, ועיין ח"א כלל כא סי' ג, דאפשר דחיובא נמי איכא ואפילו ביד, ועיין סי' שמ סע' ב בביה"ל סוד"ה יבלת. (קנט) סוף סוף הרי הן עוד מחוברות לגוף, ועיין סי' שג במ"ב ס"ק פו. (קס) סי' שכח סע' לא באשל אברהם. (קס*) כן משמע מדברי הערוך השלחן סי' שכח סמ"א שכתב ציפורן שפירש ולא בשלמות, ועי' להלן פכ"ג הערה קכח. (קסא) שם באשל אברהם. (קסב) ח"א כלל כא סי' ד, קצוה"ש סי' פ סע' נה, ועיין בא"א הנ"ל, ומה שמחמיר בשו"ע סי' שכח סע' לא - אינו אלא בציצין של עור, וכ"ה בקצוה"ש סי' קמג סע' א ובבדה"ש ס"ק ג, ועיין גם במאירי לשבת צד ב ד"ה צפורן. ויזהר ליטול את הצפורן באופן שלא יהיה פ"ר שיצא דם. סי' שכח בפמ"ג מ"ז סוס"ק כג. (קסג) עיין סי' שמ סע' א במ"ב ס"ק

אבל ברישא תוקע עץ בעץ אפי' אינו עושה ע"מ לתקן מ"מ פס"ר הוא וחיו"ב.

איברא ראיתי להגאון מהרש"ק כאן כ' דלעשותו גם ברישא בעינן ע"מ לתקן אבל אי לא נחבין לא אפי' דהוי פס"ר מ"מ בחיקון כלי לא אמרין פ"ר כמשי"ב מצי"א סי' שיה"ס ס"ק ל"ז ע"כ.

ובענייני דדברי מהר"ש ל"ע רצ דכלל זה של המ"מ דאין פס"ר בחיקון כלי לא נאמר אלא במקום דלא שייך מלאכה מיוחדת כזוהי וכו' ואין בעשייתו פשוט הכרח לשם מלאכה אלא דנעשה תקון כלי וכיו"צ וכזה אם לא מכיון לשם תקון כאלו לא נעשה תקון, אבל בחוקע עץ בעץ דלדידן דיש צנין בבלים כה"ג הרי זה מלאכה צנין גמור וה"ה כשאר מלאכות דחייב בפס"ר גם לא מכיון צפ"י, ע"כ דברי הלבושי שרד בהצגת מצי"א הם עיקר לדינא.

ע"ע ח"ח סי' קע"ד

ג

בענין הדחת כלים דמבואר בארי"ח סי' שכ"ג ס"ז דמותר ידחיה אפי' עשרה כלים, וכן להל"ע עשרה משיית אפי' שאל" אלא לאחת כיון דכולם ראויים לו, יש להסתפק מה ששכיה היום שיש לאדם עשרה כלים השחמם בהם יחמשה עדיין מונחים לא נגע בהם צנצנת אם מותר להדיח החמשה שכבר השחמם בהם כיון שיש לו צל"א נקיים או סו"ס שמה יעטרך לכולם וכיון דכ"ל ראוי, וה"ה כיו"צ לענין הל"ע המטות, ולענין מקפלים כלים קתני דאם יש לו להחליף אסור עיין ש"צ סי"ג, מכ"מ בצדל יש צין זה להדחת כלים דדילמא מיקלע אורחים וכיו"צ ועדיין ל"ע, [וכנראה מנהג העולים להקל בזה וכעת ראיתי בס' מחזיק אלהי לאחר ממחצרי זמנינו המופלגים שהאריך בזה].

ע"ע ח"ז סי' מ"ב-א

ד

● **ושאלתי** בשן מדולדלת ותלוי בחוט השער, האם מותר להוציא צנצנת במקום דאין חשש שיוציא דם האם דומה לנפיקן שפרש רובה בארי"ח סי' שכ"ה סל"א דמותר. **לפי** דעתי העניי פשוט דמותר ביד כמו לפורן, דהא טעם לפורן שפירש רובה דכמאן דמנותק דמי כפרש"י צנצנת ל"ד ע"צ ומוצא בפוסקים שם, ושוב אין כאן חיוב דמנותק דמי כפרש"י צנצנת ל"ד ע"צ ומוצא בפוסקים שם, ושוב אין כאן חיוב דאורייתא אלא דבכלי אסור, וציד מותר, וכיוצא במקום לערל, ולפי דעתי יש מקום לערל צנצנת ע"ד יותר מצנפין, וכן ענין כמאן דמנותק שייך בזה מכ"ש. ●

ע"ע ח"ח סי' ע"ו

סימן מ

א

סי' ש"ח, צמגי"א ס"ק ל"ז, צמשי"ב להחמיר באצן דאסור לטלטלו כיון שהוי שם מע"ש, ועיין בציאור הלכה דדעתו להחמיר מטעם אחר דלא התירו רק בקצין דעלול מאד להזיק משא"כ אצן יע"ש, וכדמות רא"י לבה"ל יראה מלשון הרמב"ן דלידד לומר דגחלת שהתירו משום שהיא בגדר סכנה ממש, ובה"ד קין, אף דלא קי"ל כן כמבואר לענין, (וראיה מצי"א מסי' שכ"צ דאסור לטול קיסם לחאץ שיניו משום כבוד הבריות באפשר מע"ש בה"ד כאן באצן עיין

חלקו יעיד על כולו, ויחזק למשאלות לבו הטוב לשבת על התורה ועבודת תמכה. ע"ע ח"ח סי' ע'

הרני ידידו דוש"ת, מצפה לרחמי ה'

סימן לט

א

בס' חכמה שלמה להגאון מהרש"ק סי' ש"ה סמ"א הביא שנשאל דקטן שאינו יכול ללכת צרגליו אם מותר נישא אוחיו צברמלית כדי לומר קדיש, וכ' להחיר וטעמו דאפי' דנשיאת קטן כזה הוי צרי"ה מלאכה דאורייתא כיון שאין היתר של חי נושא את עצמו והוי רק שבות א' שלא הותר רק ציה"ש, מכ"מ התיר כיון דהולאח זו הוי רק לומר קדיש הוי מלאכה שאל"ג, ולרוב הפוסקים רק דרצן עיין מצי"א סי' רע"ח, ולכך שוב צברמלית הוא שבות דשבות, ומותר במקום מליה.

ובענייני הוראה זו לנשי"ק דהוי דיהינא להגאון דהוראה מלשאל"ג הוא צרור דטעור כרוב פוסקים כרי"ש ודנא כמבטות המצי"א שם דכ' שהטור מספק"ל ועיין פמ"ג שם, ועיין צה"י אדם כלל מ"ה דהעתיק סתם דרך ספיקא, מכ"מ גם לר"ש אין אנו דנין על מלשאל"ג דין שבות כיון דיכול לצא לדי חסוריו חורה עתים שבת מ"ד סוף ע"צ, ימ"ה"כ כ' פוסקים צצני חולה שאין צו סכנה אסור לצבות נר אף דהוי אצ"ג, דאל"ג נדון כמו דאורייתא וכמשי"ב הר"ן פרק המלניע לענין הולאח המה לר"ה דלא הותר אף במקום כבוד הבריות, ומקום מליה חמור מחולה שאין צו סכנה דהא לענין אמירה לגוי מותר בחולה שאין צו סכנה, אפי' במלאכה דאורייתא, ואינו במקום מליה אסור לרוב דעות ואפי' שבות דשבות פליגי כמבואר כ"ז סי' ש"ז סי' וצ"ש צמגי"א ס"ק ז', וא"כ ע"פ הג"ל לרוב אצ"ג לכאורה א"ל לנ"ק, ונשאר רק שבות א' דברמלית וצ"ע בזה להתיר אסור דרצן בידים עבור אמירת קדיש של קטן, (ועלם הדבר ש' הגאון דהולאח לנ"ק אמירת קדיש נקרא אצ"ג, היינו דכמו שצריך מחלקותם בהולאח המה כ' רש"י דהוי אצ"ג משום דצרגליו לא צא לו א"כ גם אמירת קדיש מה"ע אצ"ג דצרגליו לא צא לו, ואמנם אי נאמר כמשי"ב הכפ"ח בסוכה ל"ג ע"צ בהצגת רש"י צממה דוכתא דעיקר הוא מש"כ רש"י דהולאח המה הוא רק לסלקו מעליו שלא יעמא הבית וכדומה, א"כ ל"ע אם שייך זה בהולאח קטן ע"מ לומר קדיש, וגם למשי"ב הוסי' שבת ל"ד ע"א דעטם דהוי הולאח המה מלאכה שאל"ג משום דאינו דומה למשכן שהי' צריכים החפץ, משא"כ הכא ל"ל המה עצמו, א"כ כל זה לא שייך לכאורה בהולאח קטן לומר קדיש וכ"ז ל"ע לדינא).

ב

סימן שי"ג, ס"ט התוקע עץ בעץ וכו' ה"ז תולדה צונה, וצמגי"א ס"ק ע"ז ובה"ד עץ צקרוס וכן המפרק עץ תקוע חייב משום סותר והוא שיכיון לתקן, וצנצני"ש צסותר אינו חייב אלא ע"מ לבנות, ס"ל לצנצ"ש לנכון דאסיפא דמפרק שהוא מקלקל קאי דבעינן ע"מ לתקן,

משאירה תלויה ומחוברת לגופו, יש⁴⁵⁴ להסתפק אם מותר לעשות זאת בשבת.

ובמקום צער⁴⁵⁵ המקיל להסיר צפורן שפירשה רובה, וכן פיסות עור קטנים אשר⁴⁵⁶ תלושים גם מצד מעלה וגם מצד מטה, ומחוברים מעט רק באמצע (פחות מרוב כלפי התלוש), יש⁴⁵⁷ לו על מי לסמוך, ובלבד שלא ישתמש בשום כלי המיועד לכך, אלא יתלשנו בידיו או בשיניו⁴⁵⁸ או בחיכוך על הכותל.

ובענין חיכוך וגירוד הגוף במקום שעלול ליתלש פיסות עור, כגון בכפות הרגליים^ו ובקרקפת, נתבאר לעיל אות מ"ד, ושם נתבאר בענין הסרת גלד שעל גבי המכה.

• לגרגר יי"ש וחומץ ואלכוהול לכאבי שיניים וכיבים וכאבי גרון, ושאר נוזלים רפואיים וכדורי מציצה

נז. סעיף ל"ב, שו"ע: החושש בשיניו לא יגמע בהם חומץ ויפלוט, אבל מגמע וכולע או מטבל בו כדרכו וכו'. ובזמנינו שאין⁴⁵⁹ הדרך כלל לגמוע ולטבל בחומץ, אסור לעשות זאת בשבת, וכן באלכוהול אסור, אבל מותר לגמוע ולטבל ביי"ש ושאר משקאות חריפים, אבל לא⁴⁶⁰ יטה

ויגרגר היי"ש במקום השן הכואבת, שהרי זה ניכר שעושה לשם רפואה, אלא ישתה ויגמע כדרך הבריאים, זולת במקום צער גדול⁴⁶¹ שאז רשאי להשהות ולגרגר היי"ש בפיו, ואפילו⁴⁶² לפלוט אותו לאחר מכן.

וכן לענין שאר נוזלים ושיקויים רפואיים ותרופות המשככים כאבי שיניים, אין להתעסק בהם בשבת כשכואב לו שיניו, אא"כ היסורים גדולים מאד עד שנחלש⁴⁶³ כל גופו או נפל למשכב, ואז רשאי⁴⁶⁴ גם לעשות טיפולי שיניים על ידי נכרי, אפילו כרוך באיסורים דאורייתא. וכן הדין ממש לענין כאבי גרון או הסובל מכיבים⁴⁶⁵ ופצעים בפה וכו' וכו', שאין לגרגר שום משקה⁴⁶⁶ אפילו הוא משקה של בריאים, אלא שותה כדרכו אפילו כוונתו לשם רפואה, ואסור לקחת שום שיקוי⁴⁶⁷ ותרופה, אא"כ נחלש כל גופו או נפל למשכב, או שסובל^ו מדלקת גרון. •

כאבי לב ופעילות בלתי סדירות

נח. סעיף ל"ג, שו"ע: גונח. מכאב לבו וכו' (מ"ב ס"ק ק"ו). והכוונה על כעין מה שקורין

להסיר צפרניים בכל ענין בשבת". 454. ע' חיי אדם כלל כ"א בנשמת אדם סק"ג. 455. וכן נוהגין לצורך טבילת מצוה להורות היתר בזה כשאין נכרית מזומנת ומצויה שם. 456. כמב' בפמ"ג מ"ז סקכ"ג, והו"ד להלכה בכה"ח ס"ק קפ"ג. 457. וכנ"ל הערה 449 דיש מתירים בצפורן שפירשה רובה בכל ענין. 458. ובביה"ל סי' ש"מ סעי' ב' (ד"ה יבלת) ציצין המדולדלים על שפתיו אפשר דאסור גם בידיו (או בשיניו) כי הדרך בכך. 459. וכמבואר במשנ"ב ס"ק ק"ה לענין שמן, וה"ה לענין חומץ בזמנינו, ס' מנחת שי הכא. 460. כמבואר במשנ"ב ס"ק ק"ב. 461. שם בשם חיי אדם כלל ס"ט סעי' ג'. 462. חיי אדם שם, הו"ד להלכה בבן איש חי ש"ב תצוה אות ב', כה"ח ס"ק קצ"א דכיון דיי"ש הוא משקה גמור לכל, לא מחזי כ"כ לרפואה, ובמשנ"ב לא הביא סיום דברי חיי אדם אלו. 463. וכבר נתבאר לעיל אות א', שאם אין יכול לרכו מחשבתו לתורה ותפילה או לאכילה ושתיה ושינה עקב היסורים, הרי זה נחשב כנחלש כל גופו. 464. כדלעיל אות י', עיי"ש בהרחבה. 465. ותינוקות וילדים הסובלים מכך, מותר ליתן להם לינוק חלב עז (וכדלקמיה בשו"ע סעי' ל"ג), אך אסור להתזו לתוך פיהם את חלב העז ע"י לחיצה על עטיני הבהמה, דיש בזה איסור תורה (ע' להלן אות נ"ט), וכל שכן שאין לחלוב לתוך כלי, אלא ע"י נכרי, דצרכי קטן כחולה שאיב"ס דמי, וכן גדול שסובל מכיבים עד כדי מצב של נחלש כל גופו. 466. אבל מים גרידא (אפילו חמין) מותר לגרגר ולהשהות בפיו, כי כן דרך בריאים לפעמים, כדי לנקות פיהם מרירים וליחות, ולא מחזי כעושה לרפואה דווקא - שו"ת באר משה ח"ו סי' מ'. 467. ובכלל זה כדורי מציצה רפואיים, אם אין בריאים רגילים בהם, אסור לקחתם בשבת, אפילו נראים כסוכריות רגילות

מינקת שאינה יכולה להניק

● **כב.** מינקת שמשום-מה התינוק אינו יכול לינוק משדי אמו, או שתינוקה נמצא בבית-החולים והיא חייבת להביא לו כל יום חלב טרי משלה, וחלב זה הוא המזון העיקרי של התינוק, תשאב את החלב משדיה (טו) לתוך כלי גם בשבת, כי הרי התינוק עלול להסתכן, אם ישקוהו חלב אחר (טז). ותעשה זאת על-ידי שימוש במשאבה חשמלית המופעלת ע"י שוין-שבת או במשאבה ידנית (חט), אבל לא תוציא חלב שלא לצורך השבת. ●

דלקת במקום ההנקה

● **כג.** מינקת הסובלת מדלקת בפטמות שדיה, והיא צריכה לטפל בהן במשחה בשבת, עיין לעיל פרק לה סעיף ט את הדרך הטובה לטפל במשחה. וכן מותר לה לקחת תרופות ולהזריק זריקות (אבל אם אין חשש סכנה אסור להזריק לה זריקות לתוך הווריד, עיין לעיל פרק לג סעיף ז) כדי למנוע התפשטות הדלקת (טט).

עמוד התוספת

עמוד התוספת

מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, ועיין מאור השבת, ח"א פניני המאור דף תקד (י) בשם הגרש"ז זצ"ל. (טו) וראה לעיל הערה סג. ● (טז) מהא דסי' תריז סע' א בביה"ל ד"ה עוברות, ועיין חזו"א סי' נט ס"ק ג ו-ד, שו"ת יביע אומר ח"ה סוסי' לב, ע"ש. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דגם אם התינוק עדיין לא התרגל לחלב-אם (צ"ל שהכוונה שלא התרגל לינוק מהאם אלא באמצעות כלי, י.ג.נ.), ג"כ מותר לחלוב עבורו לתוך כלי, הואיל וזה המזון הטבעי שלו, ואין להתחשב בספק סכנה בתחליף של מזון אחר, עכ"ד. ● ועיין להלן פל"ז סע' א, ועיין שו"ת הר צבי או"ח סוסי' רא, דתחלוב פחות פחות מכשיעור, שהוא בערך כפית קטנה וחצי, ותאכיל אותו (וצ"ל שהיינו במקום שאפשר בכה"ג, אבל בנדרון דידן הרי אין זה מעשי, ומכיוון שסכנה הוא לתינוק תשאב כרגיל הכמות שצריך לשבת). - ועוד שמעתי מהגרש"ז זצ"ל, שמותר להניק תינוק גם סמוך לפני מוצש"ק אף אם יכולים להמתין עד הלילה, כי אין זה דומה למעמיד עלוקה למציצת הדם, סי' שכח במ"ב ס"ק קמז (ועיין בתשובות ר' אליעזר סי' יב, דהאי גאון ז"ל סובר שדומה ממש לעלוקה, ועיין גם באו"ש פ"ח מה' שבת ה"י, אך לענ"ד דבריו צ"ע, דאף אם חשיב כחולב לאוכל ולא למשקה, מ"מ הרי הו"ל אוכל מפסולת, ואפשר שנתכון שרק לפי הס"ד דרבא שחלב בפי תינוק חשיב משקה, רואים את היניקה כפעולה נפרדת מהבליעה ושפיר חשיב כמו דישא וכגונח שיונק חלב, אולם להלכה דאף שהוא נוזל מ"מ נחשב כאוכל, הרי זה חשיב כאילו התינוק מכניס את הדר לתוך פיו ומיד הוא אוכל וכאילו לא יצא כלל החלב הנסחט לאויר העולם, לכן אין בזה משום דישא, ודומה למכניס ענבים לתוך הפה ומוצצם ואוכלם דנקטינן דאין בזה דישא, ועיין שו"ת מים חיים להפ"ח סי' ז ובשו"ע סי' שכ סע' א בהגה ובמ"ב שם ס"ק יב), דהואיל וכך דרך אכילתו, וגם חשיב משום כך אוכל ולא משקה, וכמבואר בכריתות יג א, לכן נקרא בשם אכילת אדם ולא כמפרק. עכ"ד. (חט) עיין לעיל הערה סג. (טט) דהוה בכלל חושאיב"ס.

תשובה. אין צריך להכשיר את הכלים שבישל בהם הנכרי לצורך חולה שאין בו סכנה.

ו. שאלה. האם מותר למרוח לתינוק או לחולה משחה בשבת.

תשובה. אין למרוח משחה לתינוק או לחולה בשבת, ובמקום שיש צער לתינוק או לחולה, יתן את המשחה במקום הצריך בלי מריחה.

ז. שאלה. האם מותר לשים אבקה או יוד על פצע בשבת.

תשובה. אבקה לעצירת הדם מותר ליתנה על פצע בשבת, אך יוד אין לשים אלא לילד, או לחולה שנפל למשכב, או בפצע הנמצא במקום פנימי, כגון מן השיניים ולפנים.

ח. שאלה. האם מותר לאשה להוציא חלב מדדיה לתוך כלי כדי להשקותו לתינוקה בשבת.

תשובה. אם אין חלב או תחליף אחר לתינוק אלא זה, מותר להוציא בכל אופן, ואם יש אפשרות להביא לתינוק חלב או תחליף מזון אחר, אין להתיר להוציא את החלב, אלא על ידי נכריה בלבד.

להעמיד הדם, אבל לא בחומץ, מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה. מוכח שלהעמיד הדם אינו רפואה ומותר. אבל לשים יוד על פצע בשבת, מכיון שמלבד שהיוד מונע זיהום הוא ג"כ מרפא את המכה, יש בו משום איסור רפואה, ואינו מותר אלא לחולה שנפל למשכב, כמבואר בשו"ע ריש סימן שכ"ח ע"ש, וכן לקטן שדינו כחולה (וכמו שנתבאר לעיל בבאורים לתשובה ד' ע"ש). ואם הפצע במקום פנימי הוי מכה של חלל, ויש בזה ספק סכנה, וודאי שמותר בשבת, וכמבואר בשו"ע שם סעיף ג', ע"ש.

ס"ק ס"ג שמ"מ הכלי צריך הכשר, ע"ש. אך דעת מרן בב"י יו"ד סוף סימן קי"ג להתיר אף לבריא לאוכלו במוצ"ש, ובודאי שאין צריך הכשר, וכן כתב הרמ"א שם בסעיף ט"ז, ע"ש, ואף המ"ב בסימן שי"ח ס"ק י"ד כתב להתיר אף לבריא באכילה, וצ"ע שסותר למש"כ בסימן שכ"ח. ומ"מ להלכה קי"ל כדברי מרן, שהתיר אף באכילה, ובודאי שאין צריך להכשיר את הכלי. ואעפ"י שכמה אחרונים החמירו בזה (ראה ט"ז ופר"ח ביו"ד שם וברכ"י וכנה"ג בסימן שי"ח), מ"מ כיון שכן דעת מרן ואין כאן אלא חשש דרבנן, יש להורות להתיר כדברי מרן.

ח. בהוצאת חלב מאדם יש איסור משום מפרק מדאורייתא, וכמבואר באו"ז ח"ב סימן נ"ח. וכן כתב בפרמ"ג בסימן שכ"ח סעיף ל"ה, וראה גם בבאה"ל שם ד"ה ותניק שהוכיח כן בשם כמה ראשונים, וכן כתב בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף ל"ד, לא תיקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה ותניק את בנה. ולכן במקום שאין אפשרות שהאשה תניק את בנה בעצמה, אם אפשר לתת לתינוק תחליפים אחרים, אין להתיר להוציא חלב מדדיה כדי להאכילו. ורק באופן שאין תחליף אחר, או שאין התינוק יכול לקבל תחליף אחר, דחשיב מקום סכנה, מותר להוציא בכל אופן. ואמנם החזו"א בסימן נ"ט ס"ק ג' כתב שאף במקום שיש דברים אחרים להאכילו, מ"מ לגבי חלב מסוכן הוא, שאף שיכול לאכול דברים אחרים, מ"מ אם לא ישתה חלב יכול

המנהג שלא למרוח משחה בשבת משום חשש ממרח, וראה בשו"ע סימן שכ"ח סעיף כ"ה ובאחרונים שם, ורק במקום צער יש להקל לשים את המשחה בלי מריחה, אעפ"י שאח"כ יתמרח מאליו (ע"י הידוק הבגדים וכדומה), כיון שאין הוא עושה את המירוח, ובכל אופן יכול לערב את המשחה עם מים או שמן עד שתהא דלילה וליתנה במקום הצריך. אם הדבר מועיל בכך, ואין בזה משום לש, וכמו שנתבאר לעיל בפרק ל"ג בבאורים לתשובה ז', ע"ש.

ז. לשים אבקה לעצירת הדם מותר, משום שאינו נחשב רפואה, אלא שמקריש את הדם, ומונע את נוזילת הדם, ודמי למה שכתב בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף כ"ט, מי שניגפה ידו או רגלו, צומתה ביין כדי

ט. שאלה. האם מותר להשתמש בכדורים בשבת.

תשובה. להשתמש בכדורים בשבת מותר רק לחולה שנפל למשכב, אבל מי שיש לו מיחוש כלשהו ולא נפל למשכב ואף לא מצטער הרבה, אין לו להשתמש בהם, ואפילו אם התחיל בשתיית הכדורים לפני השבת, אלא אם כן בהפסקת שתיית הכדורים תבטל תועלת הכדורים ששתה עד עכשיו. ואם זה כדורי אנטיביוטיקה והרופא אומר שצריך לקחת, מותר לשתות בכל אופן.

י. שאלה. האם מותר להשתמש בויטמינים בשבת.

תשובה. מותר להשתמש בויטמינים בשבת.

יא. שאלה. מי שיש לו כאבים בגופו, האם מותר לו לעשות מסג' בשבת.

תשובה. מותר לעשות מסג' בשבת, ובלבד שאין מתכוין הוא להזיע בכך.

דלקת פנימית, ודאי שדינו כחולה, שהרי זה כמכה של חלל, שמחללים עליה את השבת, כמבואר בשו"ע שם בסעיף ג' ע"ש, וודאי שמותר להשתמש בכדורים אלו בשבת. וכן נשים שהותר להן להשתמש בכדורים למניעת הריון, מותרות להשתמש בכדורים אלו בשבת, כיון שכל האיסור של דברי רפואה בשבת אינו אלא לחולה, אבל לבריא מותר, וכמבואר בשו"ע בסימן שכ"ח סעיף ל"ז, ע"ש.

י. בשו"ע סימן שכ"ח סעיף ל"ז כתב, כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאוכלן ולשתותן, אעפ"י שהם קשים לקצת בריאים ומוכחא מילתא דלרפואה קעביד. וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאוכלו ולשתותו לרפואה, ודוקא מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא, אבל אם אין לו שום מיחוש מותר. וכתב בב"י שלבריא מותר בכל אופן ואפילו לא רעב ולא צמא, ע"ש. וא"כ ויטמינים ודאי שמותרים לבריא, שאף אם מוכחא מילתא דלרפואה קעביד, מ"מ לבריא מותר. ונראה שאף להמג"א שכתב שם שאם אוכל לחזק מזגו אסור אפילו לבריא, נראה שויטמינים נחשב כמאכל בריאים, שהרי אנשים בריאים הרגילים לאכול רק דברים טבעיים (טבעונים) אוכלים את זה, ומאכל בריאים שרי בכל אופן, ולכן אף שאוכל אותם כדי לחזק מזגו מותר.

יא. בשו"ע בסימן ש"ו סעיף ז' מבואר שרפואה שאין בה ממש, כגון שאין בה משקה או מאכל מותרת בשבת, והטעם בזה כתבו האחרונים, וכן הביא

לבוא לידי חולי ולהסתכן, והוכיח מהגמ' יבמות קי"ד, שאמרו שם סתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, והוכיח שמדובר שם שיש דברים אחרים להאכילו, דאל"כ יהא מותר אף בנבלות וטריפות, ושם מוכח שיתנו לו חלב ולא נבלות וטריפות, ע"ש. ונראה שאין זה אלא בזמנם שתינוק מסוכן אצל חלב, ומשום שאפשר שמאכלים אחרים יזיקו לו, ויכולה להגרם לו על ידם הרעלת קיבה וכדומה, משא"כ בזמננו, שהדבר מצוי היום לתת לתינוק לכתחילה תחליפי חלב וכדומה, ואין בזה שום חשש סכנה. ולכן קשה להתיר אלא במקום שאין תחליף אחר, וכן מותר לומר לנכריה להוציא החלב, משום שכל קטן הרי הוא כחולה שאין בו סכנה, וכמו שכתב הרמ"א שם סעיף י"ז דסתם צורכי קטן כחולה שאין בו סכנה דמי, ולצורך חולה שאין בו סכנה מותר לומר לנכרי לעשות אף מלאכות דאורייתא, וכמבואר בשו"ע שם בסעיף י"ז, ע"ש. ●

ט. מותר לחולה שאין בו סכנה להשתמש בכדורים בשבת, וכמבואר ברמ"א בסימן שכ"ח סעיף ל"ז בשם הב"י שאם נפל למשכב מותר לאכול דברים שאין דרך הבריאים לאכול, ואין צריך לקחת בשינוי. (וע"ש במ"ב בטעם הדבר). אבל במיחוש בעלמא הרי כל רפואה אסורה, וכמ"ש בשו"ע שם בריש הסימן. ומותר לקחת תרופות כדי למנוע מחלה לעתיד, אעפ"י שכעת אינו חולה, וכעין מש"כ ברמב"ם בפרק כ"ב מהלכות שבת הלכה ז' שמותר לקחת רפואה כדי שלא יבוא לידי חולי, ע"ש. וכן יש להתיר במקום שההפסקה תבטל את תועלת הכדורים ששתה קודם. וכן הלוקח כדורי אנטיביוטיקה, כיון שבא למנוע

תכשירי ריח שונים לסילוק ריח רע

מהפה ושאר מקומות בגוף

ס. סעיף ל"ו, שו"ע: אין לועסין מצטיכי וכו' לרפואה, ואם משום ריח הפה מותר. דמפני ריח לא מיקרי רפואה (מ"ב ס"ק קט"ז). ובהגהות רבי עקיבא איגר (סקי"ג) מקשה מהא דשו"ע (סימן ש"ג סעיף ט"ו) שאסור ליתן פלפל וגרגר מלח לתוך הפה בשבת, ואחד מטעמי האיסור הוא משום איסור רפואה כי מעביר ריח רע מהפה (כמובא שם במשנ"ב סקמ"ט).

ובס' אגלי טל (מלאכת טוחן סקמ"ו) כותב לתרץ דיש לחלק בין מצטיכי אשר נותן ריח טוב המאפיל על ריח הרע, אך אינו מרפא את הריח הרע ביסודו, לבין פלפל וגרגר מלח שאין להם ריח טוב עצמי, אלא מחמת חריפותם יש בהם כח לרפאות ולסלק את הריח הרע.

ולפי כלל זה⁴⁷⁵ נלמד לענין כל סוגי התכשירים בזמנינו אשר נותנים ריח טוב בפה ושאר גוף האדם, שאם אין⁴⁷⁶ בהם כח המרפא לסלק ריח רע, אלא נותנים ריח טוב המאפיל על הריח רע הקיים, אין⁴⁷⁷ איסור להשתמש

בהם בשבת, ואם יש בהם כח^ו חיתוי של^ו החיידקים הגורמים לריח הרע וריפוי וסילוק ריח הרע, אסור להשתמש בהם בשבת, אף שאינו רק לפי שעה, ואם אדם בריא הוא ואין לו ריח רע מן הפה, ואין לוקחם אלא לשם התרעננות או^ו חיתוי גרידא, מותר⁴⁷⁸ בכולם.

אוכלין ומשקין של בריאים ושל מבעוניים - לאכלן לחולה לשם רפואה

סא. סעיף ל"ז, שו"ע: כל אוכלין ומשקין שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן, אע"פ שהם קשים לקצת בריאים ומוכחא⁴⁷⁹ מילתא דלרפואה עביד וכו', אפילו הכי שרי. דמכל מקום 'אוכל' הוא (מ"ב ס"ק קי"ז). ואפילו⁴⁸⁰ הוא שונאו ואינו רגיל לאכול מאכל זה, מכל מקום כיון שהוא מאכל בריאים, ואפילו אינו מאכל נפוץ ומקובל, ורק⁴⁸¹ מקצת אנשים בריאים אוכלין אותם לפעמים, שוב מותר הוא לחולה, ואפילו אם כוונתו⁴⁸² לשם רפואה גרידא.

ויש⁴⁸³ אומרים שבכלל זה גם שני סוגי

ועיי"ש מש"כ עוד להעיר על דברי התהל"ד. 475. שו"ת חשב האפוד ח"ב סי' נ"ט (ופלא שלא ציין לדברי האג"ט אשר כותב ממש כדברי המו"מ שם שהיה לבעמח"ס חשב האפוד עם גאב"ד טשעבין זצ"ל, ועיי"ש באג"ט שמיישב הקושיא מגמ' כתובות ע"ה, דאה"נ דפלפל מרפא, אך כיון שמרפא רק לפי שעה אסור לעבודת הכהן). וע"ע תהל"ד סי' ש"ג סק"ג. 476. וכגון^ו מי פה' רגילים המצויים, וע"ע לעיל אות מ"ט לענין^ו אבקת פודרה לריח זיעה ברגליים. 477. ומשום איסור מוליד ריחא ליכא, כי עיקרם להעביר ריח רע, ועוד דקיימ"ל אין מוליד ריח בגוף האדם, עיין סי' שכ"ב אות ז'. 478. דלא גרע מהא דלקמיה אות ס"א לענין תרופות לאנשים בריאים. 479. וכבר הקשה בתהל"ד סקס"ב דכיון שמוכחא מילתא דלרפואה קעביד הרי אסרו כדלעיל בשו"ע סעי' כ' וכ"א ול"ב, ומצדד לומר דמש"כ הטור והמחבר 'ומוכחא מילתא דלרפואה קעביד' היינו דסלקא דעתך לומר הכי (וכמ"ש ברש"י בשבת ק"י. ד"ה כרשינין), וקמ"ל כיון שדרך בריאים לאכלן לא מוכחא מילתא, ובשו"ע הרב (סעי' מ"ג) מוסיף תיבת 'קצת', ובזה"ל 'וניכר קצת שמתכוין לרפואה' ובזה מובן ההבדל בין הדינים דלעיל שאסרו, משום דמינכר בהדיא שעושה לרפואה. 480. תהל"ד שם. 481. שו"ע הרב שם, וכ"ה במשנ"ב סי' שכ"א סקע"ב בשם עו"ש וא"ר. 482. ובערוה"ש (סעי' מ"ז) תמה מהא דגמ' ברכות (ל"ח.) דמשמע בהדיא דאם מכיון לרפואה אסור ומסיים בצע"ג, וכבר הקדימו במנורה הטהורה סק"מ, ומתוך דהגמ' לאו דווקא הוא, ומציין לגמ' יומא מ"ט. וראה גם באג"ט (טוחן סקמ"ז) ובקצוה"ש (סי' קל"ד הערה ט"ז) שמיישבים שפיר מילתא בטעמא מדוע יש להתיר גם כשכוונתו לשם רפואה. ובשו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' קס"ח מעיר שהגם כי התירו מאכל בריאים אפילו מכיון לשם רפואה, מכל מקום לא יאמר "יה"ר שיהא עסק זה לי לרפואה" (כדאיתא בשו"ע ובמג"א בס' ר"ל סק"ו, ושם אות ד') כיון שבזה מראה להדיא שעושה משום רפואה. 483. דעת תורה הכא,